

виділити органи влади, ЗМІ, громадські організації, суспільно політичні рухи та ін. Також в даному контексті, детального дослідження потребують процеси міжпартійної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Василік М. А. Основы теории коммуникации. Учебник [Текст]. – М.: Гардарики, 2006. – 615 с.: ил.
2. Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: Учебное пособие. Стандарт третьего поколения [Текст]. – СПб.: Питер, 2011. – 288 с.
3. Котлер Ф. Основы маркетинга [Текст] / Ф. Котлер. – К.; СПб.: М.: Издат. дом «Вильямс», 1998. – 354 с.
4. Мескон Майкл Х., Альберт Майкл, Хедоури Франклин. Основы менеджмента: пер. с англ. / М. А. Майорова (пер.). – М.: Дело, 2000. – 704 с.
5. Черри К. Человек и информация [Текст]. – М., 1972.
6. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций [Текст] / В. И. Шаховский. – Москва: Гнозис, 2008. – 416 с.

References

1. Vasilik M. A. Osnovy teorii komunikatsii. Uchebnik [Tekst]. – М.: Gardariki, 2006. – 615 s.: il.
2. Gavra D. P. Osnovy teorii komunikatsii: Uchebnoe posobie. Standart tretego pokoleniya [Tekst]. – SPb.: Piter, 2011. – 288 s.
3. Kotler F. Osnovy marketinga [Tekst] / F. Kotler. – К.; SPb.; М.: Izdat. dom «Vilyams», 1998. – 354 s.
4. Meskon Maykl H., Albert Maykl, Hedouri Franklin. Osnovy menedzhmenta: per. s angl. [Tekst] / M. A. Mayorova (per.). – М.: Delo, 2000. – 704 s.
5. Cherri K. Chelovek i informatsiya [Tekst]. – М., 1972.
6. Shahovskiy V. I. Lingvisticheskaya teoriya emotsiy [Tekst] / V. I. Shahovskiy. – Moskva: Gnozis, 2008. – 416 s.

Timchenko M. M., graduate student of the department of political science, Oles Honchar Dnipro national university (Ukraine, Dnipro), mihail_timchenko@mail.ru

The main criteria for the effectiveness of external party communication

Party communication is one of the types of political communication that is still insufficiently explored in modern political science. In any democratic political system, political parties are an important factor in attracting social groups, interest groups and other institutions of civil society. The external aspect of party communication considers interaction of the political party with external actors, among which we distinguish state authorities, media, public organizations, social and political movements, voters and inter-party interaction. The aim of the research is to build and analyze the criteria for the effectiveness of the external direction of party communication. The main objectives of the study include: the definition of party concepts and party communication; the outlining main criteria for investigation of the effectiveness of external party interaction; the analysis of the structure of external party communication. The realization of the research objective stipulates the use of a complex of general scientific methods: systematic, structural and functional and typological ones.

Keywords: political party, political communication, communication party, external aspect of party communication, inter-communication.

* * *

УДК 329.8

Tomaszewska K.,
doctor of social science, Medical centre in Jarosław,
Bronisław Markiewicz state higher school of technology
and economics in Jarosław (Poland), tomka8@wp.pl

Kłos A.,
doctor of social science, Bronisław Markiewicz
state higher school of technology and economics
in Jarosław (Poland)

THE PROVISION OF SOCIAL WORK FOR THE ELDERLY AND DEPENDENT PEOPLE

The growing awareness of dynamics and inevitability of population ageing has become a major cause of development of actions in the area of senior policy. It is addressed to a number of target groups, it is not limited to seniors themselves. In fact, the cooperation with the whole society is crucial, especially without skipping children and youth, as the very process of preparing for old age takes on meaning. Therefore,

high and varied requirements derive from this fact, particularly to the professionals involved in the creation of social living space for the elderly – today and in the future. The article shows the importance of social work with the elderly, its impact on active and independent functioning of the elderly in modern society.

Keywords: social work, social worker, the elderly.

(стаття друкується мовою оригіналу)

The impact of demographic reasons for the need for social work

Old age is a term which is sometimes replaced with various synonyms, such as late adulthood or age transition. Irrespective of the used synonym, it is the period stepped in very individually, and thus, people experience it in various ways. According to the World Health Organization, old age starts from 60. On the other hand, the beginning of old age in Poland is identified with the completion of so-called working age, that is, retirement or pension. Speaking of the elderly, it should be remembered that nowadays one of the most frequently indicated differentiating characteristics is a subgroup of age. For this reason, Helen Bee proposed a division into three groups regarding older people: «younger-older» (ranged from 60 to 75), «older-elderly» (ranged from 76 to 85) and the «oldest-elderly» (over 85). This means that according to the age or age subgroups, such individuals require different form of support, adapted to their individual needs. Demographics projections indicate quite clearly that people in retirement age will represent 24% of the total population of the country till 2030 [1, p. 139–148].

Older people usually experience loneliness and resulting social isolation, it is not a reason to be granted aid though. It should be noted that the legislator has posted the definition of «orphanhood» in the Social Assistance Act among the reasons for granting aid. The increasing awareness of the importance of environment in the development of individual causes that efforts for seniors have expanded outside their apartments or homes. The principle of building an integrated system of social assistance for the elderly should be mentioned, whose idea is to keep these people as long as possible in the local community (community care). This means support in their current living environment, which is an alternative to the excessive institutionalisation of help – too costly and at the same time deepening the sense of social isolation of older people in society [2].

The tasks of social worker while working with older people

Social assistance is an institution of state social policy aimed at enabling individuals and families to overcome difficult situations which cannot be dealt with on their own [3, p. 8]. The aim of social assistance is to meet the necessities of life of individuals and families, and to enable them living in conditions appropriate for human dignity. The task of social assistance is the prevention of difficult life situations by acting to life empowerment of individuals and families, and their integration with the environment. A person or family can rely on social assistance only if they make full use of their own resources, capabilities and powers to overcome a difficult situation [4, p. 59–68]. Social work is the activity of an aid. Its main goal is to help people in very different situations, not only in material difficulties, but also the mental, emotional and even spiritual ones. Social work can take far different forms, ranging from emergency relief to the long-term measures aimed at supporting the development of individuals, groups and

whole communities depending on one's needs [5, p. 92]. The most important value of social work is the dignity of the other person, understood as «... a respect for the other person, for its distinctiveness, privacy and simply humanity» [6]. The principle of acceptance and subjective approach to the client originate from this and from respect to their right to self-determination [7]. The main task of the social worker is to determine whether an elderly or disabled person and her family can count on the support of the original social systems and to what extent [8, p. 58–70]. Analysis of the level of both physical and mental fitness of the individual family members is the basis for determining the needs of care of the family. The basis for the provision of care services for a family is their knowledge and skills, proper preparation to correctly perform duties of care and the use of social assistance benefits. A social worker may occur here as an advisor to the family, which allows to make contact with employees of individual departments and self-help groups. Indication of the source of support is a very important form of support for the family taking care of a sick person [9, p. 102–112].

Social work is an activity which promotes social changes, resolving problems in human relationships and mutual strengthening as well as liberation of people in order to achieve their welfare [10, p. 78]. Social work aims to improve the social functioning of individuals, individually and in groups, through activities aimed at their social relations, projecting on the interaction between human and his environment. These activities are divided into three groups: the renewal of lost or impaired ability to provide individual and collective resources as well as the prevention of social dysfunction [11, p. 18].

Social work promotes social policies and responds to social needs, doing work to promote equal opportunities for all, regardless of age, gender, sexual orientation, social class, disability, race, culture and religion [12]. The concept of «social work with older people» includes both supporting people in old age (involving the care) as well as the so-called open actions, aimed at promoting the growth and activity of seniors. The aim of these two dimensions of social work is to identify the individual needs of older persons and to develop solutions. In order to organise the necessary support structures, one can take advantage of a number of financial benefits (such as basic security in old age as well as benefits in kind and financial ones within the care insurance), and home care (both semi-stationary and stationary), which are offered under the care system [13, p. 47–63]. A. Kamiński believes that aid in the material form is not sufficient, but there is a need for the other assistance, preparing individuals to properly use received goods and services [14, p. 74–75]. Social work can be carried out within the local community to ensure cooperation and coordination of activities of institutions and organisations relevant to satisfying the needs of community members. Determination of the local community does not a group of people with which this form of benefits can be realised. The community can be almost any community that is characterised by combined elements, so it is an entity that cannot be precisely determined. The essence of this form of assistance comes to activation of non-specific prevention and, therefore, one that contributes to the creation of infrastructure, social welfare and solving global problems of the community, and not the problems of individuals forming

the community. Social work is a benefit realised regardless of income – it means that everyone can benefit from this form of assistance, so it is the most common form of social assistance benefits. Implementation of this type of provision does not require the administrative proceedings and decision as well as its legal status, which is indirectly specified in the regulations, but one should stand for the fact that he is entitled to the status of a public individual right and every person has the right to this form of provision of benefit [15, p. 203]. In practice of social work, a frequent target of ancillary activities is the family which is caught up in the problems of everyday life, thus it is not able to overcome them using their own capabilities. Such family has a special kind of collection of undesirable traits in the society in which it lives, and it is not fulfilling its function. Each family creates for itself a kind of balance that gives it the opportunity to experience the sense of community and give each other support, which as a result of stress, comprising the crises of the family system, causes dysfunctionality.

One of the basic institutions serving the elderly is the social assistance centre. The main objective of this centre is to seek the greatest possible independence of its patients and to improve their quality of life. Nursing homes are the other important institutions supporting older people, unfortunately they have the same program to aid the elderly, although they are important because they provide a 24/7 protection, medical care and nursing care for people in need. Seniors clubs and Universities of the Third Age are the other places of regular meetings and establishing interpersonal interactions. Hospices are specific institutions carrying support for older people, realising the idea of caring for dying people. Volunteering plays a fundamental role in supporting the elderly. It is a perception of other people next to each other; volunteers often dedicate their free time to make lives of older people better. They offer emotional support as well to break the circle of their social isolation. Simultaneously, the older person opens to the needs of the others while surrounded by attention and respect. Working with volunteers often positively affects the health of seniors, because what is confirmed by numerous studies, people not maintaining social contacts are more frequently sick, and lowered resistance to stress causes many psychosomatic diseases. Unfortunately, the state sector burdened with the need to support people in difficult situations, is not able to provide assistance for all older people, thus the role of non-governmental organisations is keep increasing. In Poland, the non-profit sector offers the scope of assistance of various form of activities to the oldest age group, such as financial, cultural, educational and leisure activities. Furthermore, there are many associations and foundations that support older people for free, e.g. Caritas, Polish Red Cross, Polish Committee for Social Assistance, offering legal advices as well as help in dealing with administrative matters, providing medical care at home, dealing with victims of violence and organising holidays for seniors, which are a form of summer holidays during which the poorest and lonely seniors actively spend their time surrounded by medical and nursing care. Non-governmental organisations carry out numerous activities to support older people in their daily lives [16].

Caregivers perform an important role in providing services to the elderly. Among the models of care, there should be distinguished the care for: the family (relatives),

home (informal – neighbours, friends, people paid privately, non-governmental organisations), institutional care, including the environment care provided in the form of nursing services at home and in the form of comprehensive services in the facility support (e.g. daily nursing homes and support centres), carried out by qualified personnel. The needs of seniors can be catered for in the private sphere of a unit and its individual support networks: family, neighbours, acquaintances, friends; and the public sphere: institutions of central and local government, third sector; market organisations [17]. Local government institutions carry out several activities to care and support in the field of institutional care. Generally, four groups can be distinguished:

1. 24-hour care facilities – nursing homes,
2. support centres, day care centres, e.g. daily care homes,
3. consulting institutions, e.g. crisis intervention centres, specialised clinics,
4. institutions of the organisation and supervision included at all levels of local government.

A commune is the closest to the citizen. Instruments held by the communes in terms of institutional community care for the elderly are: financial assistance, social work, contracted care services and daily support centres – nursing homes, environmental self-help homes or family care homes [18, p. 18–28]. The aim of the work for seniors is to improve their quality of life and to let them have the dignified ageing through social integration. The choice of the dominant approach is determined by the psychophysical and social situation of seniors, attitude toward their age, state of health and ageing phase.

While carrying out community work, which is relatively common, one can implement a social project animating environmental activities (e.g. senior club or computer workshop). Furthermore, one should inspire the creation of a friendly public space for seniors, encourage local governments to subsidise tickets to cinemas, museums and other cultural institutions as well as different varieties of leisure (e.g. programmes in the field of physical culture in swimming pools, water parks etc.). Social work is used in all environments of life of the elderly: family, local community organisations, specialised clinics, educational institutions, health centres, hospitals, care and treatment facilities and private nursing homes [19].

One should also mention the principle to work toward an elderly person with respect for their dignity and preserving its right to self-determination (autonomy, non-infringement of freedom). The recognition of the senior rights to make decisions and choices in their own case lie at its core, including the right to make mistakes and responsibility for one's life. The task of the social worker is to lead such relationships to enable choice and decision-making according to the needs, views and opportunities for people in their late adulthood. The activation of senior citizens is also important as well as encouragement to cooperate. Respecting this rule may be limited in the case of mental disorders. People suffering from various diseases and dementing changes are more likely to require support. It should be emphasised that this does not absolve a social worker from efforts to leave the oldest member to choose a solution of the problem [20, p. 71–72]. Among the principles of cooperation with older people it is also important to prevent the social rejection

of seniors. Activities under the silver social work «should consider individual and social diversities resulting from age, but cannot be discriminating. It is not the age, but the needs [...] should be the main determinant of the manner and scope of support. It is important to be guided by the principle of standardisation and egalitarianism». It should be understood to seek optimal conditions for the functioning of the elderly and measures aimed at equal participation of older people in the social functioning [21, p. 48].

References

1. Zawratka-Czekaj M. Bezpieczeństwo społeczne osób starszych w aspekcie systemu wsparcia społecznego na przykładzie Siemianowic Śląskich. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*. – Lublin VOL. XXIX, 1 SECTIO J, 2016.
2. Szukalski P. Aktywność zawodowa, [in:] M. Mossakowska, A. Więcek, P. Błędowski (red.), *Aspekty medyczne, psychologiczne, socjologiczne i ekonomiczne starzenia się ludzi w Polsce*, Termedia Wydawnictwa Medyczne. – Poznań, 2012.
3. Sierpowska I. Pomoc społeczna. Oficyna a Wolters Kluwer business. – Warszawa, 2010.
4. Tomaszewska K. The needs of elderly people in the opinion of a social worker. *Charity, Philanthropy and Social Work*. Wydawnictwo PWSTE. – Jarosław.
5. Szatur-Jaworska B. Teoretyczne podstawy pracy socjalnej, w: T. Pilch, I. Lepalczyk, *Pedagogika społeczna. Człowiek w zmieniającym się świecie*. – Warszawa, 1993.
6. Olech A. Przygotowanie zawodowe pracowników socjalnych i kierowników ośrodków pomocy społecznej – przegląd podstawowych wymiarów. W: Porowski M. (red.), *IPSiR dzisiaj*, Instytut Profilaktyki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, UW. – Warszawa, 1998.
7. Marynowicz – Hetka E. Modele pracy socjalnej i profesje społeczne. W: Orłowska M, Malinowski L., (red.), *Praca socjalna – w poszukiwaniu metod i narzędzi*, Wyd. Zak. – Warszawa, 2000.
8. Nitecki S. Prawo do pomocy społecznej w polskim systemie prawnym, wyd. cyt.
9. Kawczyńska – Butrym Z. Niepełnosprawność – specyfika pomocy społecznej. *Biblioteka Pracownika Socjalnego*. Wydawnictwo Śląsk. – Katowice, 1998.
10. Szmagałski J. Teoria pracy socjalnej a ideologia i polityka społeczna. *Przykład amerykański*. – Warszawa, 1994.
11. Skidmore R. A., Thackeray M. G. Wprowadzenie do pracy socjalnej. – Warszawa, 1996.
12. *Poradnik dla pracowników socjalnych*. Miejskie Centrum Pomocy Rodzinie w Zamościu. 2008. – <http://zalaczniki.ops.pl/dz1/akt2.pdf>
13. Mennemann H. (2005) *Sozialpädagogik als theoriestiftende Disziplin für die soziale Altenarbeit – subjekttheoretische Überlegungen*, w: Schweppe, C.: *Alter und Soziale Arbeit. Theoretische Zusammenhänge, Aufgaben – und Arbeitsfelder*, Hohengehren: Schneider Verlag, 2005.
14. Kamiński A. *Funkcje pedagogiki społecznej*. – Warszawa, 1974.
15. Nitecki S. *Prawo do pomocy społecznej w polskim systemie prawnym*. Oficyna a Wolters Kluwer business. – Warszawa, 2008.
16. Sybilka M. *Oczekiwanie i możliwości realizacji wsparcia psychicznego podopiecznych Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego w Opolu*. [in:] (red). Rogala S.: *Wybrane problemy wspierania ludzi starszych*. Wyd. Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji. – Opole, 2008.
17. Olech A. Przygotowanie zawodowe pracowników socjalnych i kierowników ośrodków pomocy społecznej – przegląd podstawowych wymiarów. W: Porowski M. (red.), *IPSiR dzisiaj*, Instytut Profilaktyki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, UW. – Warszawa, 1998.
18. Szarota Z. *Starość zależna – opieka i pomoc społeczna*. *Perspektywa gerontologii społecznej*. Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o. – Oficyna Wydawnicza AFM. – Kraków, 2011.
19. <http://www.wpsnz.uz.zgora.pl/opiekaseniorna/pliki/Praca%20socjalna%20z%20osobami%20starszymi%20w%20%C5%9Brodowisku%20wyk%C5%82ad.pdf> dostęp z 15.01.2017.
20. Leszczyńska-Rejchert A. Cele, zadania i zasady pracy socjalnej z seniorami, [w:] *Koncepcje i praktyka działania społecznego w pracy socjalnej*, red. E. Kantowicz, Wydawnictwo UWM. – Olsztyn, 2011.
21. Nózka M., Smagacz-Poziemska M. *Srebrna praca socjalna – adekwatność i potencjał usługi*, [w:] *Starzenie się. Problematyka społeczno-socjalna i praktyka działań*, red. M. Nózka, M. Smagacz-Poziemska, Wyd. UJ. – Kraków, 2014.

Томашевська К., доктор соціальних наук, Медичний центр в Ярославі, Bronislaw Markiewicz державна вища школа технології та економіки в Ярославі (Польща), tomka8@wp.pl

Клюс А., доктор соціальних наук, Bronislaw Markiewicz державна вища школа технології та економіки в Ярославі (Польща)

Вплив демографічних причин на необхідність соціальної роботи

Зростаюче усвідомлення динаміки і неминучості старіння населення стало основною причиною розвитку дій в області політики вищої ланки. Воно адресовано декільком цільовим групам і не обмежується самими людьми похилого віку. Фактично, співпраця з усім суспільством має вирішальне значення, особливо без пропуску дітей і молоді, оскільки сам процес підготовки до старості набуває значення. Тому з цього факту випливають високі і різноманітні вимоги, особливо до професіоналів, які займаються створенням соціального життєвого простору для літніх людей – сьогодні і в майбутньому. У статті показана важливість соціальної роботи з людьми похилого віку, її вплив на активне і незалежне функціонування літніх людей в сучасному суспільстві.

Ключові слова: соціальна робота, соціальний працівник, літні люди.

* * *

УДК 32.001

Білоус Ю. В.,
аспірантка кафедри політичних наук
філософського факультету, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), u.v.bilous@ukr.net

ЗОВНІШНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА

Розглянуто зовнішні характеристики формування іміджу політичного діяча, а також проаналізовано їх значення у сприйнятті іміджу політичного лідера. Визначено, що зовнішні характеристики відіграють значну роль при формуванні першого враження та у сприйнятті іміджу політичного лідера в цілому. Охарактеризовано основні компоненти зовнішніх характеристик політичного іміджу, а саме зовнішність, одяг, міміка і пантоміміка та мова. Встановлено, що на обличчі, в першу чергу, вирізняється волосся (зачіска), потім – чоло, брови, очі, ніс, губи і підборіддя. У великій мірі для ідентифікації політика також слугує одяг. Стиль одягу покликаний підкреслити візуальний образ політичного діяча та наблизити його до певних груп населення. Також істотну роль відіграє і невербальна інформація, яка передається через жести та міміку. Надзвичайно сильний вплив на людей здійснюється через цілеспрямовану переконуючу мову та риторичку. Саме маніпуляція цими параметрами формує імідж політичного діяча.

Ключові слова: імідж, політичний імідж, зовнішні характеристики формування іміджу політичного діяча.

Питання побудови та формування політичного іміджу сьогодні постає одним з найактуальніших. Це пов'язано з тим, що на сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається персоналізація політичних процесів. Величезний вплив на настрої в суспільстві, формування та функціонування політичної системи має саме імідж політичного діяча.

Особливого значення політичний імідж набуває під час виборчого процесу. Часто виборці приймають рішення щодо кандидатів не стільки опираючись на реальні знання про нього і його програму, скільки орієнтуючись на образ цього політика, що існує в суспільній свідомості.

При створенні та оцінці іміджу політика враховується цілий комплекс важливих характеристик. Проте першопочатковими та найголовнішими серед них постають саме характеристики особистості політика – зовнішні риси, лідерські та моральні якості, харизма, уміння впливати на людей тощо.

Теоретичне осмислення як іміджу в цілому, так і політичного іміджу зокрема, здійснюється в межах

низки наук: іміджіології, політології, соціології, психології, філософії тощо. Серед дослідників з цієї тематики варто відзначити таких зарубіжних і вітчизняних авторів як А. Акайомова, В. Бебик, С. Сторова–Гантман, В. Кривошеїн, Д. Ольшанський, А. Панасюк, Г. Почепцов, В. Шепель.

Сукупність особистісних рис і якостей як основа психологічного образу політичного лідера досліджують Л. Московічева, О. Красильникова, Д. Левчик, С. Ципко, О. Шевченко, О. Пономарьов.

Метою статті є виокремлення зовнішніх характеристик формування іміджу політичного діяча та аналіз їх значення у сприйнятті іміджу політичного лідера.

Для процесу формування іміджу важливе значення має чітка структуризація та виділення компонентів іміджу, що дозволяє зрозуміти його природу та створити ефективний політичний імідж.

Політичний імідж складають ціла низка компонентів, які в цілому створюються єдиний образ. Традиційними моментами, на яких акцентують увагу дослідники і з якими отожднюється імідж політика, найчастіше є: зовнішність, манера говорити, поведінковий малюнок, біографічний фактор.

Зовнішні характеристики відіграють значну роль при формуванні першого враження та у сприйнятті іміджу політичного лідера в цілому.

Люди формують свою думку, в першу чергу, на підставі інформації безпосередньо про особистість політика – його зовнішність, характер, походження. Існують певні особистісні характеристики, що окреслюють його з оточення (енергія, розум та характер). Вперше про ці характеристики заявив Е. Богаруус [2].

На думку багатьох науковців, існує три групи складових іміджу політичного лідера. Персональні характеристики: фізичні, психофізіологічні особливості, характер, тип особистості, індивідуальний стиль прийняття рішень тощо. Соціальні характеристики: належність до певної соціальної групи – партії, національності, професійної групи, соціальний статус. Символічні характеристики: лідери стають знаками певних ідеологій, того чи іншого можливого майбутнього, певного курсу дій [7, с. 30].

На думку П. Фролова, у змістовному плані в іміджі можна виділити: а) особистісні риси політика; б) тип його політичної орієнтації; в) його місце в інститутах влади чи неформальних утвореннях (президент, парламентарій, кумир юрби) [8, с. 88].

Ю. Зущик вважає, що змістовний зріз структури іміджу містить такі елементи: а) ідеологічний тип («політичне обличчя», «політичне забарвлення», та ін.); б) особисті риси (реальні чи «награні»); в) соціальні ролі («соціальний статус», «соціальне походження» та ін.); г) «прізвисько», «псевдонім» лідера [3, с. 142]. Він також наголошує, що функціональний зріз включає: мову (зокрема, лексикон); зовнішню атрибутику (одяг, зачіску, окуляри, автомобіль та ін.); міміку, пантоміміку, жестикуляцію та інші елементи невербальної поведінки.

Як зазначає В. Ольшанський, серед зовнішніх характеристик необхідно виокремити, в першу чергу, обличчя, зачіска та інші «черепно-лицьові ознаки». Далі – одяг і аксесуари. Після цього – міміка і пантоміма, жести і жестикуляція. Потім – мова (дикція, тембр голосу, темп і особливості мовлення, притаманність своєрідних оборотів, прислів'їв, афоризмів) [Див. 6].